

MEDALIUOSE – TŪKSTANTMEČIO LIETUVA

ZITA DARGAITĖ

2008 m. išleisto albumo-katalogo
„Lietuvos medaliai ir jų kūrėjai“
viršelis

2008 metais vykusį XXIV Lietuvos medalio kūrėjų stovyklą turėjo simbolinį pavadinimą – „Lietuvos portretas“. Vienas iš pagrindinių jos tikslų buvo paskatinti kūrėjus savo darbuose įamžinti, įprasminti iškilų datą – artėjantį Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį.

Stovyklos atidarymo pagrindiniu akcentu tapo išleisto albumo-katalogo „Lietuvos medaliai ir jų kūrėjai“ pristatymas. Albumas-katalogas buvo išspausdintas dar 2008-ųjų metų pavasarį (išleido Vilniaus dailės akademija, sudarytojai – Petras Gintalas ir Zita Dargaitė), tačiau tuo metu jau buvo rengiamasi medalininkų stovyklai, tad ir nuspręsta oficialias leidinio sutiktuves surengti į būrį susirinkus visiems tradicinių, Žemaitijoje organizuojamų Lietuvos meda-

lininkų stovyklų dalyviams – norėta, kad renginyje dalyvautų menininkai, kurių darbai ir ištikimybė Telšių simpoziumams paskatino parengti spaudai albumą, apibendrinti jų veiklą ir kūrybą šioje knygoje. Katalogas supažindina su stovyklų istorija, medalio meno raida, Lietuvos medalininkų dalyvavimu *Fidem* kongresuose, „Alkos“ muziejuje sukaupta medalių kolekcija. Anot menotyrininkės Jurgitos Ludavičienės, „Telšių stovyklos – tarsi lakmuso popierėlis, rodantis Lietuvos medalininkystės pulsą“.

2008 m. stovykloje medalius kūrė žinomi Lietuvos medalininkai – Petras Repšys, Skaistė Žilienė, Antanas Olbutas, Stasys Makaraitis, Petras Gintalas (jis yra ir nuolatinis stovyklų organizatorius bei jų parodų kuratorius), Romualdas Inčirauskas, Saulius Bertulis, Danius Drulys, Vytautas Mockaitis, Beata Sietinšienė, Mindaugas Šimkevičius, Remigija Vaitkutė. Stovyklos reklamą kūrė dailininkas Martynas Gintalas. Dalyvavo menininkų ir iš Latvijos. Tai Janis Strupulis ir Mara Kalnina.

Organizatorių nuomone, šių kūrybinių stovyklų sėkmę lemia stovyklos senbuvių – A. Olbuto, S. Bertulio, R. Inčirausko, B. Sietinšienės, R. Vaitkutės, V. Mockaičio – ištikimybė per daugelį metų įsitvirtinusiai tradicijai vasaromis Žemaitijoje susirinkti į būrį ir čia kūrybiškai padirbėti, turiningai praleisti laiką. Šį kartą itin džiaugėmės, kad po kelerių metų pertraukos vėl į Telšius atskubėjo vilnietė Skaistė Žilienė, į stovyklos atidarymus atvykstanti su puikiu medalių kraičiu. Puoselėjame viltį, kad ir klaipėdietis Danius Drulys įsitvirtins stovyklose ir praturtins medalių fondą istorinės tematikos kūrniais.

Profesorius Petras Repšys 2008 m. medalininkų simpoziume dalyvavo antrą kartą. Jis stovyklai suteikė solidumo ir sukūrė vertingų, artėjančio jubiliejaus temą įprasmintų medalių. Buvo šioje stovykloje ir naujokų – dailininkas Stasys Makaraitis iš Vilniaus.

Jau yra tapę tradicija pradant stovyklą surengti prieš tai vyku-

Stovyklos dalyviai ir organizatoriai Žemaičių muziejuje „Alka“. Mečišlovo Šilinsko nuotrauka

sioje stovykloje sukurtų medalių, išpildytų tvirtoje medžiagoje, parodą. Vėliau šie medaliai papildo Žemaičių muziejaus „Alka“ medalių fondą ir ekspoziciją. Šį kartą parodoje greta „privalomų“ medalių buvo eksponuojami ir latvių menininkų J. Strupulio bei prof. M. Kalninos Žemaičių muziejui „Alka“ padovanoti 9 medaliai. S. Makaraitis į Telšius atsivežė savo sukurtą medalį, skirtą Telšių vyskupui Jonui Borutai SJ. Šiuo kūriniu įprasminamas artėjantis Žemaitijos krikšto 600 metų jubiliejus ir pagerbtas dabartinis žemaičių ganytojas.

2007-ųjų stovykloje, skirtoje Telšių teatro šimtmečiui, užsimez-gusi dailininkų medalininkų ir teatro režisierių (Laimos Adomaitienės, Laimos Pocevičienės) bei Telšių teatro aktorių draugystė tęsėsi ir 2008 metais. Pakviesti L. Adomaitienės, stovyklos atidarymo vakarą Telšių teatre visi kartu žiūrėjome jos režisuotą spektaklį „Trys mylinčios“.

Stovyklos programos dalimi galima pavadinti ir 2008 m. medalių, sukurtų Telšių simpoziumuose, parodą, surengtą Rygos Mendendorfo muziejuje. Ji sulaukė nemažo Latvijos menininkų, Rygoje gyvenančios lietuvių bendruomenės ir miesto svečių dėmesio. Stovyklos dalyvių darbai jau daug metų yra eksponuojami *Fidem* parodose, Baltijos šalių trienalėse, tačiau Rygoje vykusio paroda Lietuvos medalininkams buvo išskirtinė – pirmą kartą užsienyje buvo eksponuojama visa Telšiuose sukaupta kolekcija.

Tris savaites medalio kūrėjai 2008 m. vasarą gyveno ir dirbo Telšiuose. Čia jie stebėjo, kaip keičiasi miestas, savo kūriniuose bandė įamžinti atsiradusius naujus akcentus, rekonstruojamą katedrą ir kt. Menininkai aplankė Varnių šv. Petro ir Pauliaus bažnyčią, kurioje domėjosi prof. P. Repšio sukurtu centrinio altoriaus antepedidumo reljefu bei atminimo lenta Žemaičių vyskupijos vyskupsams. Vieną popietę medalio kūrėjus į svečius pakvietė VŠJ „Telšių menų inkubatorius“ direktorė Palmira Urbanavičienė ir UAB „Telšių praktika“ vadovas Vytautas Urbanavičius. Susitikimo tikslas buvo susipažinti su naujai pradėjusia veikti VŠJ „Telšių menų inkubatorius“. Tartasi, kaip menų inkubatorius galėtų pasitarnauti jauniems menininkams ir medalių simpoziumo dalyviams. Vienas iš svarbiausių Telšiuose rengiamų stovyklos trūkumų yra tas, kad mieste neturima medalių liejyklos. Jau daug metų stovyklų atidarymai ir uždarymai prasideda ir baigiasi kalbomis apie medalių liejinimą, tačiau tos kalbos kol kas rezultatų nedavė ir stovyklos metu padaromas tik gipsinis medalio modelis. Vėliau menininkai ieško, kas išlietu

Medalis vyskupui dr. Jonui Borutai SJ.
Dailininkas Stasys Makaraitis. Mečislavo Šilinsko nuotrauka

medalį. Pirmojoje stovykloje buvo bandoma medalius lieti iš bronzos, padarius vaškinį modelį. Susitikime medalio stovyklų organizatorius P. Gintalas bei kiti menininkai – S. Žilienė, A. Olbutas – kalbėjo, jog geriausiai stovykloms menų inkubatorius pasitarnautų, jei įkurtų liejyklą.

Organizuodami 2008 m. stovyklą, būsimiesiems jos dalyviams pranešėme, jog stovykloje dirbs ir medalių liejimo specialistas. Praėjus porai dienų po šio susitikimo, Vilniaus dailės akademijos Telšių dailės fakulteto Metaloplastikos katedros dėstytoja doc. Remigija Vaitkutė, taip pat šios ir kitų stovyklų dalyvė, pademonstravo, kaip galima jos sukurtomis priemonėmis liedinti medalius. Viso liedinimo proceso iš karto pamatyti neįmanoma, nes parengiamasis darbas atliekamas iš anksto. Medalio kūrėjai žino, kas ir kaip yra daroma, o visiems smal-

(Nukelta į 48 p.)

Iš kairės: dailininkai P. Repsys, A. Olbutas, S. Bertulis, S. Makaraitis Žemaičių muziejuje „Alka“ surengtoje medalių parodoje. P. Gintalo nuotrauka; stovyklos atidarymo dalyviai Žemaičių muziejuje „Alka“. Mečislavo Šilinsko nuotrauka

(Atkelta iš 47 p.)

siems ir ne viską suprantantiems buvo paaiškinta visa darbo eiga.

R. Vaitkutei medalius liedinti pateikė prof. M. Kalnina ir telšiškis menininkas M. Šimkevičius. Visi susidomėję stebėjo ilgą lydomo procesą, matė, kaip sunkiai R. Vaitkutė ir S. Makaraitis neša indą su smėliu apipiltomis vaško formomis. Užpylus karštą žalvarį, reikia kantriai laukti apie 14 valandų; tik tada paaiškėja, koks rezultatas. Visi, kas pageidavo tuos rezultatus pamatyti, juos išvydo parodoje – čia buvo eksponuojamas R. Vaitkutės liedintas medalių iešmas, ant kurio puikavosi M. Kalninos ir M. Šimkevičiaus medaliai.

Keturiolika stovykloje kūrusių menininkų 2008 m. rugsėjo 5 d. vertinimo komisijai ir į stovyklos uždarymo iškilmes susirinkusiai telšiškių publikai pateikė iš 45 medalių sudėliotą Lietuvos portretą. Buvo eksponuotas ir stovyklos reklamos dailininko Martyno Gintalo sukurtas plakatas bei lankstinukas. Pastarojo teksto autorius A. Olbutas šios stovyklos temos esmę nusakė taip: „Iš skirtingų fragmentų dėliojamas dvasingas Lietuvos portretas. Tūkstantmečio mozaika tarsi savaime dėliojama iš praeities ir dabarties, džiaugsmo ir kančios, gamtos subtilumo, proto ir jausmų klodų.“

Tūkstantmečio mozaikoje vienas šalia kito derėjo medaliai, skirti kultūros, meno žmonėms, visuomenės veikėjams bei judėjimams ir kovotojams už Lietuvos laisvę.

Pirmoji stovyklos premija už kūrybiškiausiai įprasmintą temą „Lietuvos portretas“ įteikta prof. Petrui Repšui (profesorius sukūrė ir parodoje eksponavo medalius, skirtus Lietuvos persitvarkymo sąjūdžiui, Lietuvos partizanams, Romui Kalantai, 1990 m. protestavusiam prieš SSRS paskelbtą blokadą Lietuvai, ir Maskvoje, priešais Didįjį teatrą, susideginusiam 52 metų marijampoliečiui Stanislovui Žemaičiui. Porą medalių P. Repšys paskyrė heraldikos temai. Viename iš jų pavaizduotas kentauras, kitame – Vladislavo Varniško vytis.

Dailininkė Beata Sietinšienė į „Lietuvos portretą“ subtiliai įpynė Žemaičių Kalvarijos koplytėles. Stovyklų rėmėjas architektas Algirdas Žebrauskas vieną iš savo įsteigtų premijų už paminėtus kūrinius įteikė Beatai Sietinšienei, o kitą – Skaistei Žilienei už tradicijų tęsimą. Menininkė kiekvienoje stovykloje medalius kuria iškiloms mūsų šalies asmenybėms. Šiomet ji į „Lietuvos portretą“ įjungė pedagogo, kalbininko Jono Juškos (1815–1886), dailininko, profesionalaus grafiko, žemaičių liaudies meno tyrinėtojo Juzefo Perkovskio (1896–1940) ir gydytojo, generolo, muziejininko Vlodo Nagio-Nagevičiaus (1881–1954) medalius.

Kaunietis Zigmą Šilinskas (telšiškio fotomenininko Mečislavo Šilinsko brolis) 2008 m. įsteigė dvi premijas menininkams, kurie sukurs medalius dailininkui Valerijonui Galdikui (g. 1923) ir grafiui Alfredui Tiškevičiui (1913–2008). Šios premijos pelnytai įteiktos dailininkams Stasiui Leonui Makaraičiui ir Sauliui Bertuliui. S. L. Makaraitis sukūrė medalį, skirtą V. Galdikui. S. Bertulis medaliu pagerbė grafą A. Tiškevičių.

Stovyklos organizatorių premija už originalumą, parodytą kuriant „Lietuvos portretą“, įteikta jaunam menininkui Mindaugui Šimkevičiui. Taisyklingų stačiakampių plaketėse Mindaugas primena svarbiausias Lietuvos istorijos datas.

Menine, turinio ir dydžio (apie 70 cm skersmens) prasme įspūdingi 2008 m. sukurti Romualdo Inčirausko medaliai. Šis dailininkas stovykloje gilinosi į Lietuvos istoriją. Jis pavaizdavo kunigaikštį Vytautą, karalių Jogailą, iškilius kultūros, Bažnyčios žmones ir juos sujungė į lietuvišką girnapusę, kuri simbolizuoja mūsų tautos, paveldo ir valstybės tvirtybės pamatą.

Vytauto Mockaičio medaliuose stovyklos tema atskleista į Lietuvą žiūrint „iš paukščio skrydžio“. Savo darbuose jis akcentavo skaudžią partizaninę kovą, iš visų kitų veikėjų išskyrė Lietuvos partizanų žemaičių apygardos vadą Vladą Montvydą-Žemaitį (1911–1953).

Dailininkas Petras Gintalas sukūrė pagarbos ženklus dviem asmenybėms – rašytojui, Telšių teatro kūrėjui Petrui Gintalui (1908–1971) ir poetui Petrui P. Gintalui (1983–2002). Abu jie – artimiausi autoriai žmonės ir Lietuvoje kaip menininkai sulaukę pripažinimo. Petro Gintalo (1908–1971) šimtmečio proga 2008 m. išleista knyga „Petras Gintalas. Gyvenimas ir kūryba (sudarė Danutė Mukienė). Poeto Petro P. Gintalo kūryba 2007 m. laimėjo pirmosios knygos konkursą, o 2008 m. ši redaktorės Janinos Ričkutės redaguota knyga įvertinta Zigmo Gėlės-Gaidamavičiaus premija. Abiejų knygų

Nuo viršaus: P. Repšys, M. Kalnina, P. Gintalas, V. Mockaitis Telšių katedroje; S. Bertulis ir P. Repšys (priekyje) Žemaitijos kaimo muziejuje. Z. Dargaitės nuotraukos

dailininkas – Martynas Gintalas. Be šių darbų, Petras Gintalas dar sukūrė medalį ir Kauno miestui, švenčiančiam 600 metų savivaldos sukaktį.

Antanas Olbutas į „Lietuvos portreto“ mozaiką įpynė subtilių formų medalius – „Dviесе“, „Figūra su trikampiū“, „Sėdintieji“, „Užpultieji“, „Šeima“, „Figūra su kvadratu“, „Lygsvara“, „Brendanti“, „Tartu“, „Kūrėjas“.

Danius Drulys stovyklos temą atskleidė medaliuose „Pagonybė“, „Lietuva“ ir „Senatvė“.

Stovykloje kūrėsi profesorė M. Kalnina iš Rezeknės (Latvija) savo medaliuose „Mes viename laive“, „Mums saulė viena“ išplėtojo dviejų baltų valstybių vienybės ir brolybės temą.

Parodoje eksponuoti latvių menininko J. Strupulio medaliai buvo skirti M. K. Čiurlioniui, Janiui Rainiui, skulptoriui Uldžiui Stergiui ir kitoms iškiloms asmenybėms.

Trys dailininkai sukūrė medalius, skirtus svarbioms Lietuvai asmenybėms, profesionaliems menininkams. Remigijos Vaitkutės medalyje įamžintas iškilus, Lietuvoje ir už jos ribų pripažinimo sulaukęs grafikas Telesforas Valius (1914–1977). Dailininkas Saulius Bertulis sukūrė garsaus menininko Adomo Galdiko (1893–1969) portretą. Stasys Leonas Makaraitis medaliu pagerbė Siraičių dvaro, esančio netoli Telšių, savininką, profesionalų dailininką Leopoldą Andrijauską (1868–1947).

Menotyrininkai Antanas Olbutas ir Salomėja Jastrumskytė, pristatydami parodą visuomenei, atkreipė dėmesį į aukštą XXIV stovyklos darbų meninį lygį.

Atsisveikinę su menininkais, stovyklos organizatoriai pasiliko

Žemaičių muziejuje „Alka“ veikusios medalininkų stovyklų leidinių ir stovyklose sukurtų medalių ekspozicijos fragmentas

puoselėdami viltį, kad gal kitais metais bus įmanoma per stovyklą eksponuoti medalių iešmą ne su dviem, o su žymiai daugiau medalių. Menotyrininkė J. Ludavičienė išleistame medalių albume-kataloge sako, kad „Medalis – amžinas ir kintantis“. Norisi tikėti, jog išsipildys muziejaus direktoriaus Stasio Kasparavičiaus palinkėjimas „visiems kūrybiškai nusiteikusiems menininkams į Telšius susirinkti ir kitais metais“. 2008 m. spalio 22 d. stovyklos paroda „Lietuvos portretas“ iškeliavo į Vilnių. Ji buvo eksponuojama Šv. Jono gatvės galerijoje. Tuo pat metu galerijoje lankytojai buvo laukiami ir medalių kūrėjo Antano Olbuto 65 metų jubiliejui skirtoje retrospektyvinėje parodoje.

Parodomasis medalių liejimas. Z. Dargaitės nuotrauka